

MODELLER FÖR ATT STÖDJA LOKAL UTVECKLING

Hur kan den regionala nivån stödja den lokala utvecklingen? Det var huvudfrågan när Glesbygdsverkets andra utvecklingsseminarium genomfördes i mars. Exempel från olika län varvades med information från myndigheter och departement.

Totalt var det cirka 65 personer som mötte upp till de två träffarna i Västerås och Luleå. Mycket aktiva och engagerade deltagare gjorde att båda mötena genomfördes i en positiv anda och med mycket dialog!

- Det finns inget "småkommunsproblem", däremot stora gleshetsproblem, sa landshövding Mats Svegfors när han välkomnade deltagarna till Västerås. Lösningen på detta återkommer Ansvarskommittén till...

HÅLL SAMS = HUVUDBUDSKAPET FRÅN VÄSTMANLAND!

- Lagg prestigen åt sidan. Våga tro på organisationerna ute i verkligheten! Och framför allt; håll sams!

Orden var Anders Johanssons, men kunde lika gärna ha uttalats av hans "kollegor" Charlotta Heimersson eller Monica Lindqvist. De företrädar kooperativ utveckling, länsstyrelsen respektive länsbygderådet och tillsammans har de skapat ett vinnande koncept i Västmanland.

- När Västmanland skulle skriva sitt regionala tillväxtprogram var det ingen som förstod vad landsbygden skulle ha med det att göra. Nu har vi högst måluppfyllelse av alla handlingsplaner i RTP! säger Charlotta och berättar att hon fick använda både list och charm för att driva denna fråga internt.

NYTTJA VARANDRAS STYRKOR

Medan hon ägnade tid och kraft åt den interna förankringen så bidrog Anders med inspel och förslag om förbättringsåtgärder på landsbygden. Monica, som kom in i ett senare skede, blev den som förankrade frågorna hos de lokala utvecklingsgrupperna. Just detta att nyttja varandras styrkor tror de själva har bidragit till att föra landsbygdsutvecklingen framåt.

Knatte, Fnatte och Tjatte? Nej, det var Monica Lindqvist, länsbygderådet, Anders Johansson, kooperativ utveckling och Charlotta Heimersson, länsstyrelsen som berättade om sitt givande samarbete i Västmanland (Anders fanns dock bara med i Västerås).

I partnerskapet LUS (lokal utveckling i samverkan) ingår ett tiotal personer och numera finns kommunala bygderåd i 7 av 11 kommuner. Monica kunde också stolt visa upp den första lokala utvecklingsplanen som gjorts av Baggbybygden.

Som stödformer finns t.ex. den så kallade bygdepengen på 30 000 kronor. Ansvarig för beredning av ansökningar är länsbygderådet.

Seminariet genomfördes i mars 2006 på två olika ställen:

8 mars träffades representanter för länen i Syd- och Mellansverige i Västerås.

14-15 mars möttes de nordligaste länen på Örnviks konferenshotell utanför Luleå.

Deltagare:
Handläggare från länsstyrelser, regionförbund, samverkansorgan
Dessutom företrädare för Glesbygdsverket, Jordbruksverket, Konsumentverket samt Jordbruksdep. och Näringsdep.

I JÄMTLAND BESLUTAS PROJEKTEN PÅ KOMMUNAL NIVÅ

Mängder med frågor fick Else-Marie Norin från Bräcke kommun när hon berättade om Jämtlands sätt att arbeta med så kallade ramprogram. Ramprogrammen gäller visserligen strukturfondspengar, och finns därmed inte på samma sätt i alla delar av landet, men att döma av deltagarnas intresse verkar metoden vara väl värd att prova med andra medel.

Ramprogrammet för nuvarande period har fungerat så att de åtta kommunerna i Jämtland sökt en pott pengar var från den regionala fonden inom mål 1. Kommunerna har sedan utgjort ett slags andra strukturfondskansli på lokal nivå; hanterat ansökningar, fattat beslut om stöd etc.

- Totalt har 96 projekt i länet fått stöd, men strukturfondskansliet på regional nivå har bara hanterat åtta projekt.

Den stora fördelen är den lokala förankringen och friheten hos den som handlägger varje ärende (i detta fall Else-Marie).

- Jag kan verkligen vara med och stötta föreningarna från idé till ansökan.

Alla kommuner utom Härjedalen betalar dessutom ut pengar i förskott, vilket gör det betydligt lättare för de som driver projekten. Stödets storlek varierar från 5 000 – 300 000 kronor och bedömningarna görs bl.a. utifrån överensstämmelse med mål 1-kriterier, samt överensstämmelse mellan lokala planer, kommunens översiktsplan och länsplanen/erna.

”VI SKA INTE ABDIKERA FRÅN LANDSBYGDEN”

Vid båda träffarna fanns Näringsdepartementet med och gav oss (då) aktuell information från arbetet med den nationella strategin för regional utveckling.

- Syftet med strategin är framför allt samordning, vilket faktiskt inte var lika självklart bara för ett år sedan, sa Anna Olofsson, vid träffen i Västerås.

Vid de regionala träffar som arbetsgruppen genomförde i höstas framkom mycket synpunkter på genomförandemodellen. Synpunkter på själva innehållet har dock inte varit lika omfattande utan de fyra prioriterade områdena har i princip legat fast hela tiden; stärkt regional konkurrenskraft, ökad tillgänglighet, förbättra arbets- och kompetensförsörjningen och främja gränsöverskridande samarbete.

Under diskussionen framkom bland annat farhågor att man avgränsar landsbygden för mycket från den regionala utvecklingen och för över insatserna helt till kommande landsbygdsprogram.

- Nej då, vi ska inte abdikera från landsbygden, var Annas svar på det.

Anna Olofsson, Näringsdepartementet, gav oss (då) aktuell information om den nationella strategin för regional utveckling. Här tillsammans med Inger Normark, Glesbygdverket, under träffen i Västerås.

Vid träffen i Västerås berättade Else-Marie Norin från Bräcke kommun om en metod med s.k. ramprogram i Jämtlands län.

Territoriella
prioriteringar:

Städernas

betydelse som
tillväxtmotorer

Glesbygden –
särskilda insatser
för de fyra

nordligaste länen

Landsbygden –
särskilda insatser
inom ramen för
landsbygds-
programmet

I Luleå representerade Sara Jendi-Linder Näringsdepartementet.

NYA LANDSBYGDSPROGRAMMET FÅR STARTA ETAPPVIS?

Roland Sten, Jordbruksverket, informerade om huvuddragen kring hur Leader ska införas i kommande landsbygdsprogram (efterföljaren till nuvarande LBU- programmen). Formellt utgör Leader en egen axel 4 i landsbygdsprogrammet men "spelar" över alla tre övriga axlar. Minst 5 % av pengarna från EU ska gå till leaderinsatser.

I praktiken ser både jordbruksdepartementet och Jordbruksverket Leader som ett arbetssätt som ska tillämpas i lämpliga delar i genomförandet. Främst inom axel 3 "diversifiering av ekonomin och bättre livskvalitet på landsbygden" bedöms Leader kunna användas, men även inom de två andra axlarna.

"NATURLIGA" OMRÅDEN

De lokala utvecklingsgrupperna (LAG:en) ska byggas underifrån och omfatta områden på mellan 10 000 och 100 000 invånare, vilket i regel innebär mindre områden är länen men större än enskilda kommuner. Helst ska områdena byggas utifrån att de på något sätt naturligt hör samman, t. ex. i geografin eller kulturellt/historiskt. Detta innebär att de inte behöver följa kommungränserna. Däremot blir det svårare att bilda områden som går över länsgränserna eftersom det nationella landsbygdsprogrammet ska brytas ner på länsprogram.

LAG-grupperna ska formulera en lokal utvecklingsplan för sitt område, inom vilken de sedan kan fatta beslut om enskilda projekt. Grupperna ska bestå av offentliga, privata och ideella parter. Det är uttalat att LAG-grupperna ska utses i ett öppet förfarande och det blir förvaltningsmyndighetens uppgift (dvs. Jordbruksverket) att utse dem.

- Vi kan i och för sig lägga ut det uppdraget på någon annan organisation om man finner det lämpligt, menade Roland.

Ett problem som lyftes fram är att det inte går att köra parallella beslut enligt "gamla" Leader och nya enligt kommande landsbygdsprogram. Leader för det nya landsbygdsprogrammet kan inte starta i området så länge det fattas beslut enligt det gamla programmet.

- Till slut måste man bestämma ett "cut off"- datum då inga nya beslut enligt det gamla får fattas. Först därefter kommer Leader för det nya landsbygdsprogrammet kunna starta i det länet, sa Roland. Detsamma gäller för mål 1 programmen.

Leadergrupper som inte fattat beslut för hela sin budget skulle på så sätt kunna "blockera" leaderdelen för hela Sveriges landsbygdsprogram. Detta är dock inte helt klarlagt än. I stället kan landsbygdsprogrammet komma att starta vid olika tider i olika programområden.

Roland Sten, Jordbruksverket, Lennart Lindqvist, jordbruksdepartementet och Maria Gustafsson, Konsumentverket deltog vid båda seminarierna.

Mingel
och mat:

I Luleå träffades vi på Örnviks konferenshotell. Våldigt annorlunda och god mat (på bilden dock bara kaffe).

Langen går i Västerås... Fantastisk lokalproducerad lunch, men lite trångt om saligheten.

ALLA LÄN SKA HA MINST 5 PROCENT LEADER
Lennart Lindqvist från jordbruksdepartementet berättade om huvuddragen i det kommande landsbygdsprogrammet och det huvudsakliga innehållet i respektive axel.

Alla detaljer i programmet är inte klara ännu, exempelvis så går det inte i dag att veta hur många leaderområden som kommer att bildas i Sverige bl.a. därför att områdena ska byggas på initiativ från den lokala nivån. Däremot kan man indikativt räkna med att pengarna till Leader fördubblas i kommande programperiod, jämfört med den nuvarande period.

En fråga från deltagarna gällde om *alla* län ska ”köra” minst 5 procent Leader.

- Ja, även om alla detaljer inte är klara bör man utgå från det, menade Lennart.

En fråga som departementet funderar på är hur administrationen av leaderprogrammen ska ordnas.

- Ett alternativ som övervägs är att utbilda länsstyrelserna så att de kan sköta dessa delar. Däremot måste man tänka sig att verksamhetsledarna fortfarande är kopplade till respektive leaderområde.

Den regionala och lokala nivån kommer få stor betydelse i genomförandet av programmet.

- Varhelst förutsättningar finns för att starta leadergrupper skall de kunna användas för att genomföra delar av LBU-programmet.

Jan-Erik Hassel, från länsstyrelsen i Dalarna, vill ha svar från Lennart Lindqvist, jordbruksdepartementet.

Tidplan:

Den svenska **strategin** för landsbygdsprogrammet lämnas till Kommissionen i slutet av april.

Programmet får inte lämnas tidigare än två månader efter strategin.

Sedan har Kommissionen 6 månader på sig att behandla programmet. Går allt väl kan det vara klart till jan 2007.

Det slutliga budgetbeslutet för EU har inte fattats av EU-parlamentet. Dessutom måste vi få ett svenskt budgetbeslut för den svenska medfinansieringen. Bli det inte klart i vår så är nästa datum för belsut höstbudgeten.

(Förhoppningsvis) nyttiga diskussioner i Västerås.

Stora erfarenheter finns från nuvarande leaderarbete hos såväl LAG-grupper och Leadernätverket som hos Glesbygdsverket och Jordbruksverket. **Välkomna med frågor!**

Leadernätverket funderar för sin del på att inbjuda till seminarier kring Leader för att därigenom öka kunskaperna och sprida erfarenheter från det nuvarande leaderarbetet.

DET BESLUTANDE PARTNERSKAPET

- ETT STRÅ "VASSARE"?

Vad är speciellt med Leader? Jo, det är det *beslutande* partnerskapet, menade Leif Berndtsson, Glesbygdsverket. Han berättade om de iakttagelser han gjort vid uppdateringen av halvtidsutvärderingen av Leader+.

Leif har besökt ett antal LAG-grupper (det finns för närvarande 12 grupper i landet) och även skickat ut ett antal enkäter till enskilda projekt. Syftet har varit att få en bild över läget inför avslutningen av Leader+. Sammanfattningsvis kan man konstatera att ungefär 70 procent av de tilldelade medlen är beslutade och ca. 40 procent av beslutade medel är rekvirerade. I måluppfyllelse ligger projekten bra till, möjligen med undantag för integrationsaspekten.

Den mest utmärkande principen i arbetet bygger på ett partnerskap som omfattar människor från offentlig, privat och ideell sektor, vilka fattar beslut om tilldelning av projektmedel till enskilda projekt.

- Partnerskapet får därmed mycket större ansvar för genomförandet och partnerskapet blir också betydligt vassare jämfört med om det mera handlar om ett forum för diskussion.

Det finns klara paralleller med de kommunala ramprogram för landsbygdsutveckling som drivs i ett antal län (se anteckningarna från Else-Marie Norins anförande från Bräcke kommun). Den största skillnaden är att partnerskapet i leaderområdena fattar egna beslut, i de kommunala ramprogrammen fattar kommunerna besluten.

"TA VARA PÅ ARBETSSÄTTET"

- Ta vara på Leader som arbetssätt! Det sa Hans-Olof Ståhlgren från svenska Leadernätverket.

Leader innebär samarbete mellan alla samhällssektorer. Metoden inbjuder medborgare att engagera sig i lokala frågor. Det kan ibland upplevas som att Leader går på "tvären". Det är inte alltid enkelt att arbeta gränsöverskridande (exempelvis går leaderområdena över olika kommungränser vilket gör att olika delar i olika kommuner omfattas).

Hans-Olof exemplifierade också en annan aspekt kring detta med gränsöverskridande, förutom geografiska gränser. Det kanske inte blir alldeles enkelt att placera in ett leaderprojekt i någon av axlarna i det kommande landsbygdsprogrammet, då projekten kan omfatta delar i två eller alla tre axlar.

- Nu inför kommande programperiod bör vi förbereda oss för att underlätta genomförandet.

Många frågor (och farhågor) kring Leader fanns det i Norrbotten. Från vänster Anja Ejderberg, länsstyrelsen i Norrbotten, Monica Leijon, likaså och Evert Nilsson, länsbvegerådet i Norrbotten.

SAKTA MEN SÄKERT MOT BÄTTRE SAMORDNING

När Monica Leijon från länsstyrelsen i Norrbotten deltog vid det utvecklingsseminarium som genomfördes i slutet av augusti 2005 var det åtminstone en sak som hon tog fasta på; Västernorrlands sätt att arbeta med så kallad "landsbygdssäkring". Hon berättade om detta för Camilla Hansen, landsbygdsutvecklare i Luleå kommun, som också nappade på idén och beslöt att pröva den på kommunal nivå.

I Västernorrland innebär landsbygds-säkringen i korthet att alla beslut genomgår en "kontroll" för att konstatera hur det påverkar landsbygden.

- Min tanke är något liknande, men det måste vara enkelt! sa Camilla, som kommer att arbeta vidare med detta under våren.

Via Monica Leijon fick vi också en bild av hur man i Norrbottens län försöker förbättra samordningen av sitt landsbygdssarbete.

- Vi har ett regionalt landsbygdsforum som bygger på ett nätverk som bildades i samband med Benny-pengarna (entreprenörskapsprogrammet, *reds ann*). Vi genomför bland annat processdagar med alla inblandade. Tillsammans tar vi små steg framåt för bättre samordning.

Internt på länsstyrelsen har man också bildat en landsbygdsgrupp med personer från berörda enheter.

BÄTTRE PLANERINGSUNDERLAG ÄR MÅLET

Glesbygdverket har tidigare konstaterat, och i viss mån kritiserat, att gles- och landsbygder är väl osynliga i olika regionala program, främst i de regionala tillväxtprogrammen.

- Vi har funderat på hur vi själva skulle kunna bidra till vassare planeringsunderlag som bättre beskriver utvecklingen i olika områden inom ett län eller kommun, sa Ulf Tynelius utredare på Glesbygdverket.

Därför har Glesbygdverket påbörjat ett utvecklingsarbete som går ut på att ta fram data inom olika områden som inte är bunden till kommungränserna eller Nuteks

funktionella analysregioner. Målet är att på sikt utveckla Glesbygdverkets hemsida så att det ska vara möjligt att ladda hem kartbilder och tabeller över befolkningsutveckling, utbildningsnivåer, arbetsmarknad, pendlingsmöjligheter etc. på länsnivå och olika delområden inom ett län.

- En av finesserna med denna typ av data är att lokala variationer inom ett län blir synliga, vilket idag är ett problem då en stor del av datan presenteras som medelvärden på lägst kommunnivå, menade Ulf.

Camilla Hansen, Luleå kommun och Siv Olsson, länsstyrelsen i Jämtland vid träffen i Luleå.

Ulf Tynelius (längst till vänster vid middagsbordet) presenterade Glesbygdverkets utvecklingsarbete.

”LOGISK KARTA” ...

- Kommunerna är centrala aktörer för serviceutveckling i gles- och landsbygder. Vårt arbete för samordnad service har funkat bäst där kommunerna varit aktiva! Det menade Maria Gustafsson från Konsumentverket.

Maria medverkande både i Västerås och Luleå för att berätta om Konsumentverkets metodutvecklingsarbete inom serviceområdet, och hur det skulle kunna användas i ett bredare sammanhang.

Konsumentverket har en lång historia av ett nära samarbete med länen, men när programmen för kommersiell service skulle skrivas krävdes nya verktyg.

- Vi kände ett tydligt behov av stöd i form av konkreta, handfasta metoder. Det viktigaste var dock inte programmen i sig, utan att få igång en helhetsprocess!

Den metod som Konsumentverket valde utgår från en ”logisk karta” där man försöker vända på perspektiven.

- Alltför ofta utgår vi från vilka stöd vi har istället för de behov som finns!

I den logiska kartan försöker man skapa gemensamma utgångspunkter utifrån lokala förutsättningar. Viktigt är också att tydliggöra sambanden mellan insatser, effekter och mål - samt att utvärdera!

... SOM HJÄLP I UTVECKLINGSARBETET

Dalarna är ett av de län som arbetat aktivt med detta. Eva Lundin från länsstyrelsen fanns med i Luleå och gav oss exempel på hur denna metod kan användas i praktiken.

- Hösten 2005 var det dags för uppföljning av vårt landsbygdsprogram. Vi ställde oss frågor som; Gör vi rätt saker? Har vi en gemensam bild av vad som ska göras? Är programmet över huvud taget utvärderingsbart?

Den konsult som tagit fram metoden med ”logisk karta” tittade igenom landsbygdsprogrammet och konstaterade att det saknades en logisk kedja. De önskade/förväntade effekterna var inte så väl beskrivna.

- Vi började med att försöka identifiera vilka effekter som är viktigast, sedan vilka åtgärder som krävdes för att uppnå dem. Vi insåg att bristerna till stor del berodde på ”stuprörstänkande” och att det måste till en insikt hos kommunerna om de lokala behoven.

Åtgärderna är av lite olika karaktär, men några av de saker som Eva nämnde var:

Seminarier för att höja medvetenheten och kompetensen hos förvaltningschefer och kommunalråd.

Manual för lokala aktörer hur man kan agera när butiken håller på att försvinna.

Upphandlingsprojekt enligt modell från Arvika och Borlänge.

Av Eva Lundin fick vi veta hur den ”logiska kartan” kan användas i praktiken.

Kom ihåg
11-12 maj
nordiskt
landsbygds-
forum i Finland

30 augusti
nationellt
seminarium på
Arlanda om
företagande i
gles- och
landsbygder

Tack för denna gång, och på återseende! hälsar Glesbygdsverket genom Annika Lidgren (andra personen från vänster).